

Zenachtige afstandelijkheid

Roman

door Trynitsje van der Steege

Vijftig jaar na het verschijnen van de Nederlandse vertaling van *De jacht op het verloren schaap* (1990) – het derde deel van de zogenaamde *Trilogie van de Rat* – zijn nu ook de eerste twee delen van die trilogie voor het eerst beschikbaar in het Nederlands, samen in één band. *Luister naar de Wind* en *Flipperen in 1973* zijn de debuutromans van Haruki Murakami uit respectievelijk 1979 en 1980, door hemzelf liefkozend zijn 'keukentafelromans' genoemd, omdat hij ze schreef aan zijn keukentafel in de kleine uurtjes van de nacht, voor of na het werk in het jazzcafé dat hij runde met zijn vrouw. Vingeroefeningen zijn het, een zoektocht naar een eigen stijl en stem – zowel in als ten opzichte van de moderne Japanse literatuur, zoals Murakami zelf uitlegt in twee voorwoorden. Dit 'nieuwe' duo behoort daarom niet tot zijn allerbeste werk, maar biedt zeker een aangename leeservaring en werpt een interessant licht op de boeken die erna kwamen.

Met de verschijning van deze twee 'oerwerken' worden bijvoorbeeld de voorgeschiedenis en de context van *De jacht op het verloren schaap* verduidelijkt (hoewel dat boek overigens prima als een op zichzelf staande roman functioneert). Daarnaast zijn veel van de elementen en motieven die in later werk steeds terugkomen al aanwezig in *Luister naar de wind* en *Flipperen in 1973*, en laten deze boeken veel zien van Murakami's opvattingen over het schrijven, bij monde van de ik-persoon en zijn beste vriend die beiden schrijfbambities hebben.

Luister naar de wind speelt zich af in de zomer van 1970, waarin de ik-persoon, een student van begin twintig, terugkeert naar zijn geboorteplaats om de vakantie door te brengen met zijn beste vriend 'de Rat'. Het grootste deel van de tijd drinken ze bier in Jay's bar en praten ze over het leven – de ik-persoon met onverschilligheid en weinig ambitie en de Rat enigszins zwaarmoedig en ontevreden met zijn rijke af-

komst. Natuurlijk zijn er ook meisjes in het spel; de ik-persoon heeft een niet erg diepgaande omgang met een meisje dat eerst niets van hem

Typerend zijn de heldere stijl, korte zinnen, verrassende metaforen

moet hebben en later toch naar hem toe trekt, en de Rat heeft een relatie waar hij niet over wil praten en die hij na een tijdje beëindigt.

Flipperen in 1973 gaat voor een deel over dezelfde periode, maar dan in terugblikken vanuit 1973. De Rat maakt zich op voor vertrek uit zijn geboortestadje en ontmoet de ik-persoon (die inmiddels zijn eigen vertaalbureau runt) niet meer, maar hun verhalen wis-

selen elkaar min of meer af in elk hoofdstuk. Terwijl de Rat probeert om te gaan met zijn moedeloosheid, onrust en onvrede en zijn verbroken relatie, is de ik-persoon obsessief op zoek naar een mysterieuze flipperkast. *Flipperen in 1973* is duisterder dan *Luister naar de wind*, maar ook iets minder fragmentarisch en associatief. Hoewel *Flipperen in 1973* meer dan zijn voorganger gedreven wordt door een plot, is het verhaal nog steeds allerminst logisch: 'Huiscentrales, zandbakken, stuwmeren, golfbanen, gaten in mijn trui, en nu weer flipperen... Hoeveel verder moest ik nog? Ik had een hand kaarten waar geen enkel verband in zat, en ik wist bij God niet wat ik er mee aan moest', aldus de ik-persoon, die dit keer wordt vergezeld door een vrouwelijke tweeling die zonder zijn medeweten bij hem is ingetreden.

Onlogisch en surreëel

De ongestructureerdheid wordt beter in Murakami's latere boeken, de onlogische en vaak surreële verhaalwereld blijft echter een belangrijk aspect in zijn werk, net als veel van de thema's en symbolen die al in deze eerste twee boeken opduiken: (jazz)muziek, katten, eten, drinken en uit (eten) gaan, trainen, oren, handen – eventueel met meer of minder vingers dan gewoonlijk. Ook de heldere stijl, korte zinnen, verrassende metaforen en vervreemdende gedachten die zo typerend zijn voor Murakami's boeken zijn vanaf het begin onmiskenbaar aanwezig: 'Zo'n onbehaaglijk

gevoel bekruipt me wel vaker. Dan heb ik het idee dat ik in elkaar ben gezet met stukjes van twee verschillende legpuzzels.'

De complexe verhouding tussen de personages (en in feite onszelf) en de werkelijkheid is wat Murakami onderzoekt in zijn boeken. Dromen en herinneringen zijn hierbij net zo belangrijk als zaken die vergeten zijn. Zoals de fictieve Amerikaanse auteur Derek Heartfield zegt in *Luister naar de wind*: 'De bezigheid die 'schrijven' heet is in feite niets anders dan het vaststellen van de afstand tussen jezelf en de dingen om je heen.' Die afstand is bij Murakami relatief groot omdat hij de onvoorspelbaarheid van het leven en ongreepbaarheid van de tijd vaak tot in het absurde uitvergroot, tot onwaarschijnlijke feiten en surreële gebeurtenissen die de personages accepteren met een bewonderenswaardige gelatenheid en onverschilligheid. Het is juist die zenachtige afstandelijkheid die intrigeert en meeslept en die we ons als lezers van Murakami ook eigen zouden moeten maken want: 'Er gaapt een diepe afgrond tussen wat we proberen te begrijpen en wat we echt begrijpen.'

f *Luister naar de wind* / *Flipperen in 1973*. Haruki Murakami. Vertaald uit het Japans door Jacques Westerhoven. Uitgeverij Atlas Contact, 19,99 euro

Haruki Murakami

Haruki Murakami (Kyoto 1949) schrijft realistische romans die altijd in meerdere of mindere mate een surrealistisch aspect hebben, en wordt ieder jaar weer genoemd als een van de grote kanshebbers voor de Nobelprijs voor Literatuur. Het liefdesverhaal

Norwegian Wood (1987) betekende Murakami's definitieve doorbraak, zowel in Japan als in de rest van de wereld. *1q84* ('ku-tien-vierentachtig', 2009) wordt gezien als zijn magnum opus, naast andere hoogtepunten uit zijn oeuvre als *De Opwind-*

vogelkronieken (1994), *Kafka op het strand* (2002) en het meest recente *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren* (2014). Verder schreef Murakami verhalen, essays en twee non-fictieboeken over de sarin-gasaanval in de metro van Tokyo in 1995.

Intrigerende mix van fictie en feiten

Thriller

door Obe Alkema

Tomas Ross (1944) vermengt in zijn thrillers altijd fictie en realiteit met elkaar. Zo ook in zijn laatste, *De vrienden van Pinocchio*. In deze thriller volgen we Paul, die in het verleden misbruikt is door pedoseksuelen, toen hij en zijn moeder nog in Praag woonden. Wanneer hij bij het op- en ontruimen van zijn moeders huis een schriftje vindt met schokkende notities begint hij te twifelen aan de doodsoorzaak van zijn moeder. Wist zij dingen die ze niet mocht weten?

Paul gaat op onderzoek uit en er blijken vele sluiers rondom de ontmoetingsplaatsen van een groep pedoseksuelen die op allerlei strategische en invloedrijke posities binnen de overheid en de politiek zitten. Met de hulp van Nadine volgt hij een aantal sporen. Haar moeder blijkt een goede vriendin van Pauls moeder te zijn geweest en haar doodsoorzaak is ook

subtiek. Haar broertje blijkt ook misbruikt, en is later vermoord. Beiden zijn gedreven om de waarheid boven tafel te krijgen. In hun zoektocht worden ze meermaals tegenovergesteld door de mensen die niet willen dat Paul en Nadine in hun verleden gaan wroeten: de pedoseksuelen houden elkaar de hand boven het hoofd en zorgen ervoor dat hun duistere geheimpjes zoveel mogelijk in de schaduw blijven. Maar ook zo'n groot geheim blijkt niet voor volle vertrouwelijkheid te zorgen en elk nieuw feit brengt Paul en Nadine dichterbij de waarheid en de mogelijkheid om hun nare verleden nu eindelijk een plekje te geven.

Discretie

Ross verwijst met deze plot naar Joris Demmink. Al tijdens wordt hij in verband gebracht met pedofilie en misbruik. Zelfs dit jaar nog is hij meer-

maals in het nieuws geweest. Nooit is bewezen of hij daadwerkelijk pedofiele handelingen verricht heeft, of er ook maar iets mee te maken heeft, maar de geruchten blijken hardnekkig. Ross voegt daar

Ze hebben zoveel macht dat ze weten hoe ze die moeten misbruiken

een nieuw hoofdstuk aan toe door er een thriller over te schrijven. Daarbij moet natuurlijk wel in het achterhoofd gehouden worden dat *De vrienden van Pinocchio* in eerste instantie een fictief verhaal is. Maar de combinatie tussen verzinsels en realiteit is mate-

loos interessant, want wat klopt er nu eigenlijk van het verhaal?

De mysteries die om deze man – en zodoende ook in het verhaal – hangen, worden meer versterkt door de manier van vertellen. Wanneer er over een van de pedoseksuelen verteld wordt, gebeurt dat in volledige anonimiteit: onpersoonlijke verteltrant (geen namen), bijnamen, andersoortige discretie, gemakkelijke telefoontjes om zaken geregeld te krijgen. Deze mannen hebben zoveel macht dat ze weten hoe ze die moeten misbruiken.

En hoe gemakkelijk zij ook proberen spaken in de wielen van Paul en Nadine te steken om ze maar af te wimpelen, dat lukt niet. De twee glippen overal doorheen en weten telkens weer te ontkomen of te verdwijnen. Niet alleen de pedoseksuelen hebben zo hun maniertjes. Frappant is het motto van

het boek, ten slotte. Ross haalt twee citaten aan: een stuk uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens over het onschuldig zijn van iemand totdat hij veroordeeld wordt, maar tegelijkertijd een typische uitspraak van Ivo Opstelten over het onderzoek naar kindermisbruik door hooggeplaatste overheidsfunctionarissen: 'Het was niks, het is niks en het wordt niks.' Daaruit kunnen twee conclusies getrokken worden: er is niets waar van alle geruchten, of zelfs in de realiteit hebben deze personen zoveel macht dat ze deze kwesties in de doofpot kunnen houden – net zoals dat gebeurt in *De vrienden van Pinocchio*.

f *De vrienden van Pinocchio*. Tomas Ross. Uitgeverij Cargo, 19,90 euro

